

PATOLOGIA MEDICOQUIRÚRGICA V

Titulació: Grau en Medicina (UPF-UAB)

Calendari: Curs 2012-2013, 2n. trimestre

Nombre de crèdits ECTS: 8

200 hores totals

90 hores presencials (60 de teoria i 30 de pràctiques)

45 hores de classes magistrals

15 hores de seminaris

Llengües de la docència: Català i castellà

Professors de l'assignatura:

Albert Goday Arno, professor titular del Departament de Medicina de la UAB
(responsable)

Antoni Sitges-Serra, catedràtic del Departament de Cirurgia de la UAB (responsable)

Ramón Miralles, professor titular del Departament de Medicina de la UAB

Juana Flores Le Roux, professora associada del Departament de Medicina de la UAB

Josep Planas Domingo, professor associat del Departament de Medicina de la UAB

Joan Albanell Mestres, professor associat del Departament de Medicina de la UAB

1. Presentació de l'assignatura

Patologia M-Q V és una assignatura integrada medicoquirúrgica centrada en les malalties de les glàndules endocrines i en els problemes nutricionals que es presenten en l'àmbit clínic. Inclou, a més, nocions d'oncologia i de gerontologia, dues disciplines d'incorporació recent als programes troncal de pregrau que reflecteixen la creixent rellevància de tenir coneixements bàsics en aquestes àrees.

2. Competències que s'han d'assolir

Generals

- 1) Conscienciar l'estudiant de la càrrega de malaltia crònica associada a les patologies endocrines, nutricionals i oncològiques i de la rellevància social i clínica de l'allargament de l'esperança de vida.
- 2) Capacitar l'estudiant per reconèixer, saber orientar el diagnòstic i assentar les bases del tractament mèdic i quirúrgic de les patologies més freqüents en l'àmbit de l'endocrinologia, l'oncologia i la geriatria.
- 3) Desenvolupar la capacitat crítica enriquint els punts de vista científics davant l'excés de medicalització, les modes terapèutiques i els conflictes d'interès industrials i professionals.

Específiques

- 1) Conèixer les malalties endocrines més freqüents, el seu impacte en la salut de la població, i els recursos clínics, d'imatge i de laboratori necessaris per diagnosticar-les i tractar-les correctament.
- 2) Interpretar adequadament les determinacions hormonals en sang i orina, i la seva variabilitat en funció de la situació clínica i la dieta.
- 3) Conèixer els procediments quirúrgics més comuns en la patologia endocrina, les seves indicacions, complicacions i resultats a llarg termini.
- 4) Diagnosticar els problemes nutricionals associats a patologies mèdiques i quirúrgiques i orientar-ne el maneig dietètic.
- 5) Conscienciar l'estudiant sobre l'endèmia de l'obesitat i les seves conseqüències clíniques i sobre l'esperança de vida.
- 6) Conèixer les generalitats de la malaltia tumoral en els aspectes etiològics, de maneig mèdic, de maneig quirúrgic i de seguiment (marcadors i tècniques d'imatge).
- 7) Conèixer els problemes mèdics i quirúrgics més prevalents a la tercera edat. Conèixer els conceptes de fragilitat i reserva funcional. Identificar els problemes inherents a la plurimedicació en l'ancià.

3. Continguts

I. ENDOCRINOLOGIA

A) Classes magistrals (30 lliçons)

Tema 1. Hipotàlam-adenohipòfisi

Insuficiència hipofisiària: clínica i causes. Tractament de l'hipopituïtarisme. Sella turca buida. Lesions parasel·lars i craniofaringiomes. Tècniques d'imatge.

Tema 2. Tumors hipofisiaris

Classificació i simptomatologia general. Tumors no funcionants. Hiperprolactinèmia i prolactinoma. Acromegàlia i gigantisme. Tumors secretors d'ACTH i altres lesions hipofisiàries.

Tema 3. Neurohipòfisi

Fisiopatologia de la secreció d'hormona antidiürètica. Diabetis insípida. Síndrome de secreció inadequada d'hormona antidiürètica. Patologia de la glàndula pineal: clínica i diagnòstic. Melatonina: mites i realitats.

Tema 4. Nòdul tiroïdal

Concepte. Prevalença segons edat i sexe. Clínica i exploració física. Tractament diagnòstic. Diagnòstic per la imatge. Paper de la punció amb agulla fina.

Tema 5. Goll simple

Epidemiologia. Deficiència de iode a Espanya. Etiopatogènia. Estudi d'imatge. Síntomes compressius. Tractament. Hipotiroïdisme en la infància i en l'adult. Coma mixedematós. Malaltia de Plummer.

Tema 6. Hipertiroïdisme i malalties autoimmunes

Malaltia de Graves-Basedow: antecedents històrics, etiopatogènia, simptomatologia, malaltia ocular, diagnòstic, tractament. Hipertiroïdisme per iode. Tiroïditis autoimmune aguda supurada, tiroïditis subaguda de Quervain, tiroïditis de Riedel.

Tema 7. Càncer de tiroides

Càncer diferenciat: papil·lar i fol·licular. Origen histològic. Epidemiologia i formes de presentació. Estadiatge. Principis generals del tractament. Carcinoma medul·lar. Carcinoma anaplàstic. Limfomes i altres neoplàsies tiroides.

Tema 8. Tiroïdectomies

Anatomia quirúrgica de la glàndula tiroides i dels limfàtics locoregionals. Perspectiva històrica. Tractament quirúrgic. Maniobres quirúrgiques essencials. Tipus de tiroïdectomies. Complicacions postoperatories: hematoma cervical, paràlisi recurrent i hipoparatiroidisme transitoris i permanents.

Tema 9. Hiperparatiroidisme primari i secundari

Síndrome hipercalcèmica: símptomes i etiologia. Hiperparatiroidisme primari simptomàtic i asimptomàtic. Protocol d'estudi. Hiperparatiroidisme secundari i posttrasplantament renal.

Tema 10. Paratiroidectomia

Embriologia i anatomia quirúrgica de les glàndules paratiroides. Localització normal i ectòpica. Tractament de les glàndules paratiroides. Paratiroidectomia selectiva i bilateral. Paratiroidectomia subtotal. Seguiment postoperatori i resultats a llarg termini de la cirurgia de l'hiperparatiroidisme primari.

Tema 11. Neoplàsies endocrines múltiples

Concepte i genètica general. Cribatge familiar i protocols de seguiment prospectiu. Oncogènesi multicèntrica. MEN 1. Hiperparatiroidisme primari multiglandular. Tumors gastroenteropancreàtics, hipofisiaris, carcinoides. MEN 2: carcinoma medul·lar de tiroides, feocromocitoma. Estudi familiar i cirurgia preventiva.

Tema 12. Hiperkortisolisme i hiperaldosteronisme

Hipersecreció de glucocorticoides: classificació, manifestacions clíniques, exploracions diagnòstiques i de localització lesional. Hiperaldosteronisme primari, altres hipermineralcorticismes, hiperaldoesteronismes secundaris.

Tema 13. Feocromocitoma i paragangliomes

Origen histològic i localització anatòmica. Hipertensió d'origen endocrí. Cribatge i diagnòstic bioquímic. Síndromes familiars. Localització del tumor. Preparació farmacològica preoperatoria. Feocromocitoma maligne.

Tema 14. Insuficiència suprarenal

Insuficiència suprarenal primària: etiologia, anatomia patològica. Insuficiència suprarenal autoimmune. Insuficiència suprarenal secundària o terciària. Insuficiència suprarenal aguda. Hipoaldoesteronismes.

Tema 15. Incidentaloma i metàstasis adrenals

Tumoracions adrenals descobertes incidentalment: entorn clínic i protocol diagnòstic. Maneig i seguiment a llarg termini. Les metàstasis adrenals en el pacient oncològic: freqüència, significat clínic i maneig.

Tema 16. Cirurgia de les glàndules suprarenals

Indicacions de la suprarenalectomia. Anatomia quirúrgica de les suprarenals. Importància de la lateralitat. Tractaments obert i laparoscòpic. Principals maniobres quirúrgiques. Complicacions intra- i postoperatòries. Substitució hormonal postquirúrgica.

Tema 17. Endocrinologia de la reproducció (I)

Hipogonadisme masculí: concepte i variants clíniques. Hipogonadisme femení: formes etiològiques (disgenèsies gonadals, deficiències enzimàtiques, fallida ovàrica prematura). Hiperandrogenisme. Poliquistosi ovàrica. Hiperplàsia adrenal congènita. Tumors productors d'andrògens.

Tema 18. Endocrinologia de la reproducció (II)

Pubertat precoç. Pubertat retardada. Diferenciació sexual normal: determinació sexual, diferenciació somàtica. Alteracions de la diferenciació sexual: hermafroditisme veritable, pseudohermafroditismes. Variants no classificades de desenvolupament sexual anòmal.

Tema 19. Diabetis mellitus tipus 1 (DM-I)

Càrrega social de la diabetis. Aproximació històrica. Etiopatogènia. Predicció i prevenció. Monitorització del control metabòlic: perfil glucèmic capil·lar, hemoglobina glicada, fructosamina, monitorització contínua dels nivells de glucosa. Tractament intensiu. Recomanacions nutricionals. La cèl·lula beta artificial. Trasplantament pancreàtic.

Tema 20. Diabetis mellitus tipus 2 (DM-2)

Epidemiologia, diagnòstic, fisiopatologia (resistència a la insulina, insulinopènia), manifestacions clíniques. Tractament de la DM-2 (mesures higiènic-dietètiques, terapèutica oral, insulinització). Diabetis gestacional: epidemiologia, diagnòstic i rellevància per a la salut materna i infantil.

Tema 21. Alteracions metabòliques en la diabetis mellitus

Complicacions agudes. Cetoacidosi: concepte, incidència, factors desencadenants, patogènia i manifestacions clíniques. Alteracions hidroelectrolítiques. Síndrome hiperosmolar no cetòsica: concepte, incidència, factors desencadenants, patogènia i manifestacions clíniques. Hipoglucèmia en el pacient diabètic.

Tema 22. Repercussió de la diabetis en òrgans i sistemes

Microangiopatia diabètica: etiopatogènia, conseqüències del control metabòlic. Retinopatia diabètica i altres complicacions oculars. Nefropatia diabètica. Hipertensió arterial en el pacient amb DM-I. Microalbuminúria i risc cardiovascular. Insuficiència renal. Trasplantament renal i pancreàtic.

Tema 23. Neuropatia diabètica

Classificació. Polineuropatia perifèrica: clínica, exploració, diagnòstic, tractament. Neuropatia oculomotora. Neuropatia per atrapament (nerviós mitjà, cubital, peroneu). Neuropatia autònoma gastrointestinal, cardiovascular, vesical. Disfunció erètil. Disfunció pupil·lar. Disfunció sudomotora. Peu diabètic.

Tema 24. Hipoglucèmies

Mecanismes patològics. Clínica general. Classificació de les síndromes hipoglucèmiques. Hipoglucèmia de dejú: insuficiència endocrina, malalties diverses, fàrmacs, defectes enzimàtics, insulinoma, nesiodioblastosi. Hipoglucèmia postprandial o reactiva. Avaluació diagnòstica. Tractament.

Tema 25. Dislipidèmies (I)

Prevalença de les dislipidèmies. Classificació. Avaluació del pacient dislipèmic. Hipolipoproteïnèmies: alteracions de l'Apo B, descens d'HDL. Hiperlipidèmia mixta (fenotips IiB i III). Hipertrigliceridèmia aïllada.

Tema 26. Dislipidèmies (II)

Hipercolesterolèmies primàries (fenotip IiA). Hipercolesterolèmia familiar, defecte familiar d'Apo B-100. Hipercolesterolèmia poligènica. Tractament de les hiperlipoproteïnèmies (exercici físic, controls de factors de risc, fàrmacs).

Tema 27. Desnutrició i carències nutricionals en l'entorn occidental

Desnutrició associada a patologies orgàniques cròniques: EPOC, insuficiència renal crònica i cirrosi. Fisiopatologia i valoració clínica. Impacte sobre el curs de la malaltia. Dèficits vitamínics i d'oligoelements. El cas de la vitamina D, àcid fòlic i ferro.

Tema 28. Obesitat

Càrrega social de la malaltia. Prevalença i impacte en la salut de la població adulta i infantil. Conseqüències funcionals i metabòliques. Avaluació del pacient obès. Tractament mèdic de l'obesitat: dietoteràpia, fàrmacs, psicoteràpia.

Tema 29. Tractament quirúrgic de l'obesitat

Valoració quirúrgica de l'obesitat mòrbida. Indicacions i contraindicacions. Fonaments del tractament quirúrgic de l'obesitat mòrbida. Aspectes històrics. Tècniques quirúrgiques més freqüents. Conseqüències ponderals i metabòliques del tractament quirúrgic de l'obesitat mòrbida.

Tema 30. Risc cardiovascular

Factors de risc metabòlic per a malaltia coronària. Hipertensió, obesitat, hipercolesterolèmia i hiperglucèmia. Estils de vida. Quantificació del risc cardiovascular. Paper de l'exercici en la prevenció.

B. SEMINARIS

Seminars de patologia endocrinològica (6 de 90 minuts cadascun. Total: 9 hores)

1. Cas 1: Un tumor hipofisiari, i després de la hipofisectomia...
2. Exploració física de la regió cervical.
3. Cas 2: Descompensació diabètica aguda.
4. Insulinització.
5. Cas 3: Estic massa gras i em vull operar.

II. GERIATRIA

A) Classes magistrals (7 classes)

Temes suggerits per a 6 classes magistrals

- Perllongació de l'esperança de vida i el seu impacte sobre la salut d'òrgans i sistemes.
- Problemes de salut més prevalents.
- Concepte de compressió de la morbiditat.
- Principals limitacions funcionals.
- Pluripatologia. Problemes derivats de la medicació múltiple.
- Nutrició en l'ancià. Avaluació nutricional a l'ingrés hospitalari.

–Cirurgia en el pacient ancià

Prevalença i límits de les indicacions. Homeostenosi i reserva funcional. Problemes preoperatoris més freqüents: anticoagulació, insuficiències visceral, antecedents neurològics. Cirurgia urgent i cirurgia programada. Complicacions postoperatòries més prevalents. Hipotèrmia pre- i postoperatòria.

B. SEMINARIS

Seminars de Geriatria (2 de 90 minuts cadascun. Total: 3 hores)

1. xxxxxxxxxxxxxxx
2. xxxxxxxxxxxxxxxxxxx
3. xxxxxxxxxxxxxxx

Suggeriment: limitació de l'esforç terapèutic

III. ONCOLOGIA

A) Classes magistrals (8 classes)

Temes suggerits per a les classes magistrals

- Càrrega de malaltia representada per les neoplàsies. Tumors més freqüents segons edat i sexe.
- Oncogènesi. Factors físics, químics i mediambientals. Factors genètics.
- Estadiatge TNM.
- Disseminació tumoral.
- Fisiopatologia de la síndrome tòxica. Desnutrició en oncologia. Marcadors d'inflamació crònica en el càncer.
- Marcadors tumorals en el diagnòstic i seguiment de les neoplàsies.
- Principis generals de quimioteràpia. Modalitats. Dianes terapèutiques.
- Efectes adversos.
- Cures pal·liatives.

Bases del tractament quirúrgic del càncer

Cirurgia preventiva i cirurgia curativa. Concepte de tumor primari i disseminació ganglionar locoregional. Concepte de gangli sentinella. Limfadenectomies. Possibilitats de la cirurgia en la disseminació peritoneal i en la disseminació hematògena (fetge i pulmó).

B. SEMINARIS

Seminaris d'Oncologia (2 de 90 minuts cadascun. Total: 3 hores)

1. xxxxxxxxxxxxxxxx
2. xxxxxxxxxxxxxxxx

Suggeriment: com donar males notícies?

4. Avaluació dels aprenentatges

1) Mètodes d'avaluació

1a) Avaluació teòrica

- a) Examen amb preguntes d'elecció múltiple (3 punts)
- b) Examen de preguntes curtes (3 punts)
- c) Comentari a un article de premsa (1 punt)

1a) Avaluació teòrica

Assistència i documentació requerida als seminaris i a les pràctiques (3 punts)

2) Tipus i nombre d'avaluacions

a) Durant el curs es farà una **avaluació formativa** (amb una discreta contingència positiva sobre la nota final en cas de ser superada), que consistirà en una prova de preguntes curtes.

b) Al final del procés docent es farà l'**avaluació de teoria**, que constarà d'una prova d'elecció múltiple amb preguntes sobre els temes desenvolupats, d'una prova d'assaig de preguntes curtes i d'un comentari a un article periodístic sobre un dels temes de l'assignatura.

c) Al final del procés docent es farà l'**avaluació de l'assistència** a les pràctiques i als seminaris, així com de la qualitat de la documentació utilitzada.

2) Criteris de superació i qualificacions qualificatives

Per superar l'activitat, l'estudiant ha de participar en les activitats programades i ha d'obtenir una nota de 3 o superior a l'examen teòric. La superació del 70% dels objectius implicarà la qualificació de notable i la superació del 90 % dels objectius, la d'excel·lent.

5. Bibliografia i recursos didàctics

1. Medicina interna. Farreras-Rozman. 16a. ed. Elsevier, Barcelona, 2009.
3. Pories WJ. Valoración quirúrgica de la obesidad mórbida. En: Sabiston DC. Tratado de Patología Quirúrgica. McGraw-Hill-Interamericana XV edició espanyola 1999; 998-1012.
5. Textbook of Endocrine Surgery. Orlo H. Clark, Q.Y. Duh. Elsevier-Saunders, 2005.
6. Guía de Cirugía Endocrina de la Asociación Española de Cirujanos. A. Sitges-Serra i J.J. Sancho Insenser. Ed. Arán, Madrid, 2009.

6. Metodologia

- 1) **Informativa**. A les classes magistrals, els estudiants rebran informació nova respecte a les principals entitats nosològiques incloses en l'assignatura.
- 2) **Discursiva**. Es requerirà de l'estudiant la capacitat de reflexionar i elaborar un discurs basat en evidències científiques sobre problemes clínics concrets.
- 3) **Crítica**. S'estimularà el punt de vista crític, particularment en aquelles àrees clíniques amb més projecció social, periodística i amb conflictes d'interès (medicalització, modes).
- 4) **Interactiva**. S'aprofundirà en els aspectes interactius amb els pacients i amb l'equip de professionals durant les pràctiques clíniques i els seminaris.

7. Programació d'activitats

La programació de les activitats de l'assignatura està recollida en l'horari oficial de la facultat. Es donaran a conèixer amb antelació les graelles de les pràctiques per poder distribuir els estudiants.